

la est, quæ non consueverat frequentari, nec ubi pecudum possit esse accessus; si aliquius animal¹, per hanc occasionem quæ ad feras adparatur, extinguatur aut occidatur, pecus quod periit incautus venator exsolvat, quia quadrupes sibi ea cavere² non potuit. Homines vero proximos vel vicinos venator antea commoneat: et si post commonitionem quisque in hac incautus inruerit³, nihil⁴ ex hoc calumniæ venatori oportet opponi, quia se illi periculo, qui commonitionem audire neglexit, obiecit. Si quis vero de locis longinquieribus⁵ veniens, qui non fuerat ante commonitus, ignorans incidet, et fuerit debilitatus aut mortuus; is qui feris insidias vel laqueos præparavit, tertiam partem compositionis exsolvat, quæ fuerat hactenus debilitatis hominibus vel occisis in legibus comprehensa. Quia in itinere hominibus hoc periculum nescientibus apparare non debuit.

XXIV. Antiqua.⁶ De dannis iter publicum concludentium.

Si iter publicum clausum sit, rumpenti sepem aut vallum, nulla columnia moveatur. Ille vero qui viam clauerat quæ consueverat frequentari, si servus est, a iudice perducatur ad sepem, et C. flagella suscipiat, et per distinctionem iudicis priorem viam aprire cogatur, etiam si missis ibidem esse videatur. Si vero id fuerit a potentiore commissum, exigantur ei⁷ solidi XX.⁸ Reliquæ autem persona talia committentes, decenos solidos exsolvente compellantur: ita ut omnis huius rei compositio fisci viribus inferatur.

XXV. Antiqua.⁹ De servando spatio iuxta vias publicas.

Viam per quam ad civitatem¹⁰, sive ad provincias nostras ire consuevimus, nullus præcepti nostri temerator existat, ut eam excludat, sed in utrumque¹¹ medietas aripenni libera servetur, ut iter agentibus adiplicandi spatium non vetetur. Si quis autem huius legis præcepta transcederit, si maior persona est, det solidos XV. Inferiores vero personæ octenos¹² solidos solvant fisco profuturos. Qui certe iuxta huiusmodi viam, messem, aut vineam, vel pratum sive conclusum habere cognoscitur, sepe utrumque concludat; quod si propter paupertatis angustiam campum seipibus non possit ambire, fossatum pretendere non moretur.

¹ Toled. got. animal possit esse lessum per hanc &c.

² Legion. evitare.

³ Complut. inciderit.

⁴ Toled. got. venator nullam columniam pertimescat.

⁵ Legion. y Complut. longinquis.

⁶ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

⁷ Complut. ab eo.

⁸ Toled. got. LX.

⁹ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

¹⁰ Toled. got. civitates.

XXVI. Antiqua.¹³ Si de campis vacantibus iter agentium animalia expellantur.

Si quis de apertorum et vacantium camporum pascuis, licet eos quiske fossis præcinxerit, cabballos aut boves, aut cætera animalia generis cuiuscumque iter agentium ad domum suam inclusurus adduxerit, per duo capita¹⁴ tremissem cogatur exsolvere. Si vero ut non pascantur expulerit, per quatuor capita tremissem accipiat, qui excepit iniuriam. Quod si hac et quæ superius dicta sunt, servus domino nesciente commiserit, a comite civitatis vel iudice C. flagellorum ictibus verberetur, et dominus servi nullam columniam aut detrimentum sustineat.

XXVII. Antiqua.¹⁵ Ne iter agentibus pascua non conclusa¹⁶ ventur.

Iter agentibus in pascuis quæ conclusa non sunt, deponere sarcinam, et iumenta vel boves pascere non vetetur. Ita ut non uno loco plusquam biduo, nisi hoc ab eo cuius pascua sunt obtinerint, commorentr, nec arbores maiores vel glandiferas, nisi præstiterit silvæ dominus, a radice succidant. Ramos autem ad pascendos boves non prohibeantur competenter incidere.

XXVIII. ¹⁷ Ut qui in transitu fluminis culturam facit, laborem sepe circumdet.

Qui in eo loco, ubi transitus fluminis est, culturam fecerit vel præruptum ripæ, aut ubi pecora transeunt potuerit excludere, et fecerit fortasse culturas, sepem etiam facere non matur. Quod si non fecerit, et aliquid damni fuerit per hanc¹⁸ negligentia sua inutilitatem perpessus, nihil compositionis ab aliquo accipiat, quia negligentiam illius ad alterius damnum redundare non convenit.

XXIX. Antiqua.¹⁹ De discretione concludendorum fluminum.

Flumina maiora, id est, per quæ isoces²⁰ aut alii pisces maritimi subriguntur, vel forsitan retia aut quæcumque commercia veniunt navium, nullus ad integrum contra multorum commune

¹¹ Card. in utrisque lateribus.

¹² Toled. got. setenos.

¹³ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

¹⁴ Complut. pro duobus capitibus.

¹⁵ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

¹⁶ Complut. clausa.

¹⁷ Legion. y Lind. Antiqua.

¹⁸ Legion. per hanc negligentiam sive inutilitatem.

¹⁹ Toled. got. S. J. R. Complut. y Lind. sin autor ni nota.

²⁰ Lind. mesocos.

LIB. VIII. TITVL. V.

commodum suæ tantummodo utilitati consultulus excludat. Sed usque ad medium alveum, ubi maximus fluminis ipsius concursus est, sepem ducere non vetetur, ut alia medietas diversorum usibus libera relinquatur. Si quis contra hoc fecerit, exclusa ipsius a comite civitatis, vel a iudice sine aliqua excusatione rumpatur: et si honestioris loci persona est, X. solidos det illis quos impeditre conatus est. Si vero inferior persona est, V. solidos det, et L. flagella suscipiat. Quod si ab utraque parte huius fluminis duo¹ manserint, non liceat ad integrum flumen excludere, ut dicat unusquisque eorum quod medietatem suæ partis excluderit: sed alter superior, alter inferior clausuram² facere ex medietate fluminis non prohibeatur. Si vero locus non fuerit nisi tantummodo in uno transitu, sic excludatur, ut naves et retia per medium discurrere possint. Quod si comes civitatis, aut aliquis cuiuscumque clausuram contra hanc ordinationem nostram evertere præsumat, X. solidos domino clausuræ dare debeat. Certe si minor persona hoc fecerit, V. solidos clausuræ domino cogatur exsolvere, et L. flagella a iudice eius loci accipiat. Si servus hoc fecerit, C. verberibus subiacebit.

XXX. Antiqua.³ De confringentibus molina et conclusiones aquarum.

Si quis molina violenter fregerit, quod fregit

infra XX.⁴ dies reparare cogatur, et insuper XX.⁵ solidos compellatur exsolvere. Quod si infra statutum tempus non reparaverit, alios vi-ginti⁶ solidos implere cogatur, et C. insuper flagella suscipiat. Eadem et de stagnis quæ sunt circa⁷ molina, et conclusionibus aquarum præcipimus custodiri. Quod si servus talia præsumperit, et disrupta reparet, et C. verbera portet⁸.

XXXI. Flavius Recesvintus Rex⁹.

De furantibus aquas ex decursibus alienis.

Multarum terrarum situs qui indiget pluviis, foveri aquis studetur irriguis, cuius terræ ita experimentum tenetur, ut si defecerit aquarum solitus usus, desperetur confisus ex fruge proventus. Proinde ubi maiores aquæ sunt, si quis furtive aut malitiose aquam ex decursibus subtraxerit alienis, per quatuor horarum spatium det solidum unum. Vbi autem minores sunt derivations aquarum, per quatuor horas exsolvat tremissem unum. Aqua vero quantis horis alibi dilapsa convincitur, tantis ad irrigandum competenti tempore domino reformatur. Servus si sua sponte ista præsumperit, pro maioribus aquis C. flagella suscipiat: pro minoribus vero L. verberum¹⁰ cessionibus sucumbat.

V. TITVLVS DE PASCENDIS PORCIS, ET ANIMALIBVS

DENVNTIANDIS ERRANTIBVS.

I. De porcis in glandem præsumptive aut placito missis.

II. De porcis inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.

III. Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto leventur.

IV. De porcis errantibus in silva præventis.

V. Si quorūcumque animalium grex in pascua

I. ¹¹ De porcis¹² in glandem præsumptive aut placito missis.

Q. ui porcos in silva sua tempore glandis invenierit, primum custodi aliquid velut pigneris tol-

lat indicium, et domino pastoris vel parentibus mandet; ut, si convenerit, usque ad tempus decimarum porcos in silva sua permittat¹³, et pignus quod pastori tulerat, reformatre procurat. Quod si noluerit porcos illius in silvam suam

⁸ Complut. flagella suscipiat. Legion. accipiat.

⁹ Card. Fls. Chds. Rex. Antiqua. Toled. got. y Complut. sin autor ni nota.

¹⁰ Complut. verberationes sustineat.

¹¹ Legion. y Card. Antiqua.

¹² Card. De porcis qui in glandem præsumptive ante placitum missi sunt.

¹³ Complut. pascere permittat.

intromittere decimandos, et ille eos alia vice in silva sua invenerit, etiam si porci pauci fuerint, unum exinde qui silvam suam defendit, occidat. Si autem plures porci fuerint, duos tollat, et præsumat occidere, et nullam calumniam per-timescat; et nihilominus tertia vice eum cuius porcos invenit ¹ admoneat, ut porcos suos in silvam suam, si voluerit, introducat, et decimum iuxta constuetudinem solvat. Quod si nec tunc voluerit de dandis decimis definire, et ille eos tertia vice in silva sua qui interdixit ² invenerit, decimum ³ ex omnibus pro iure suo præsumat. Si vero aliquis sub pactione decimarum porcos in silvam ⁴ intromittit alienam, et usque ad brumas porci in silva alterius paverint, decimas sine ulla contradictione persolvat. Nam si post brumæ tempus porcos suos in silva, quam conduxerat, noluerit retinere, vicesimum caput, sicut est consuetudo, domino silvæ cogatur exsolvere.

II. ⁵ De porcis inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.

Si inter consortes de glandibus fuerit orta contentio, pro eo quod unus ab alio plures habeat porcos: tunc qui minus habuerit, liceat ei secundum quod terram dividit, porcos ad glandem in portione sua suspicere, dummodo æqualis numerus ab utraque parte ponatur, et postmodum decimas dividant, sicut et terras diviserunt.

III. Antiqua. ⁶ Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto leventur.

Si quis ad glandem sub placito decimarum porcos in silvam intromittat alienam, et eos occulte priusquam decimentur amoverit; pro fure teneatur, et decimam adiecta furti compositione restituat. Si vero hoc servus, domino ne-sciente, commiserit, C. ictus accipiat flagellorum, et dominus nullum damnum aut detrimentum sustineat, sed reddat decimas quas debet. Si autem ⁷ hoc, domino iubente, commisum ⁸ est, ipse qui iussit furti compositionem cogatur exsolvere.

IV. Antiqua. ⁹ De porcis errantibus in silva prævenitis.

Qui porcos errantes in silva sua invenerit, aut contestari ¹⁰ vicinis debet, aut claudere. Et si

dominus porcorum non adfuerit, unum porcum prima vice præsumat, et iudici qui fuerit in proximo constitutus nuntiet, apud se porcos qui vagabantur inclusos. Deinde si dominus porcorum vel pecorum non inveniatur, custodiat tamquam suos, et pro glandibus decimam consequatur: et quem dominus adfuerit, mercedem custodæ, facta præsentibus iudicibus ratione, de temporis spatio percipiat.

V. ¹¹ Si quorumcumque animalium grex in pascua intraverit aliena.

Si in pascua grex alienus intraverit, seu ovium ¹² sive vaccarum, hoc quod de porcis constitutum est, præcipimus custodiri. Consortes vero vel hospites nulli calumniæ subiaceant; quia illis usum herbarum quæ conclusæ non fuerant constat esse communem. Qui vero sortem suam totam forte concluserit ¹³, et aliena pascua, absente domino, invadit, sine pascuari non præsumat, nisi forsitan dominus pascuæ voluerit.

VI. Flavius glorirosus Recesvintus Rex ¹⁴.

Vt pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur.

Caballos vel animalia errantia liceat occupare, ita ut qui invenerit denuntiet, aut episcopo ¹⁵, aut comiti, aut iudici, aut senioribus loci, aut etiam in conventu publico vicinorum. Quod si non denuntiaverit, furis damnum habebit. Similis et de aliis rebus ordo ¹⁶ manebit.

VII. Antiqua. ¹⁷ Vt errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet.

Qui errantia animalia et sine custode invenerit, ita ¹⁸ diligenter occupet, ut non evertat; sed sicut propria diligit atque custodiat. Quod si dominus qui perdidit caballum suum vel animal non eversum, sed dilectum et sanum invenerit, per singula capita maiora quaternas siliquas ille qui invenit accipiat, et quantum in substantia ipsius caballi vel animalis expendisse iuraverit, a domino caballi recipiat. Cæterum si everterit, duplum animal domino cogatur exsolvere.

¹ Legion. y Complut. invenerit.

² Legion. y Lind. introduxit.

³ Legion. Complut. y Lind. decimam.

⁴ Legion. porcos in silvam suam intromittit alienos.

⁵ Legion. y Card. Antiqua.

⁶ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

⁷ Toled. got. Si servus pro iussione domini sui hoc fecerit, pro fure teneatur dominus eius.

⁸ Card. commiserit, dato decimo, ipse qui iussit &c.

⁹ Toled. got. S. J. R. y Complut. sin autor ni nota.

¹⁰ Complut. testari.

¹¹ Legion. y Card. Antiqua.
¹² Toled. got. S. J. R. y Complut. boum. Legion. seu boum, sive vaccarum, seu ovium.
¹³ Card. concluserit, aliena pascua absente domino invadere sine pascuari &c.
¹⁴ Legion. Antiqua. Toled. got. S. J. R. Complut. y Lind. sin autor ni nota.
¹⁵ Legion. y Complut. sacerdoti.
¹⁶ Legion. forma.
¹⁷ Toled. got. Complut. y Lind. sin autor ni nota.
¹⁸ Complut. tam.

VIII. Ne animalia errantia occupata aut tondeantur, aut caractere ntentur, vel ¹ in alieno iure du-cantur.

Caballum captum errantem nullus tondere vel

vendere præsumat. Caballis etiam aut bobus vel aliis quibuslibet pecoribus errantibus nulli licet characteres infigere. Quod si quis inventum animal vendere aut donare præsumperit, secundum leges sicut fur teneatur. Qui vero toton-derit, tres solidos compulsus exsolvat. Ita ² erit etiam ei, qui characterem fixerit.

VI. TITVLVS DE APIBS, ET EARVM DAMNIS.

I. D e inventis apibus defendendis. II. Si damnum faciant apes. III. De furatis apibus.

I. ³ De inventis apibus defendendis.

Si quis apes in silva sua, aut in rupibus, vel in saxo, aut in arboribus, vel in qualicumque loco invenerit, faciat tres decurias ⁴, quæ vocantur characteres; unde potius non per unum characterem fraus nascatur. Et si quis contra hoc fecerit, atque alienum ⁵ signatum ⁶ inruperit, duplum restituat illi cui fraus inflata est, et præterea XX. ⁷ flagella suscipiat.

II. ⁸ Si damnum faciant apes.

Si quis aparia in civitate aut in villa ⁹ forsitan construxerit, et aliis damnum intulerit; statim moneatur, ut ea in abditis locis transference debeat: ne forsitan in eodem loco hominibus aut animalibus damnum inferat. Et qui hæc præcepta aut testationem ¹⁰ neglexerit, et damnum suffocationis in quadrupedes intulerit; quod

mortuum fuerit, duplum restituat: quod debilitatum ¹¹ est, ille obtineat, et simile domino reddat, et pro iudicis contestatione quam audire neglexit, V. solidos coactus exsolvat.

III. Flavius Recesvintus Rex ¹².

De furatis apibus.

Si quis ingenuus in apiario furti causa fuerit comprehensus, si nihil exinde abstulerit, propter hoc quod ibidem comprehensus est, III. solidos solvat, et L. flagella suscipiat. Ceterum si abstulerit, novecuplum cogatur exsolvere, et prædictum ¹³ numerum flagellarum excipiatur. Si servus vero ingrediens nihil abstulerit, C. verberibus addicatur. Quod si abstulerit, sexcuplum reddere compellatur, pro quo si dominus satisfacere noluerit, eum servitum illi, qui damnum pertulit, tradat.

LIBER IX.

De fugitivis, et refugientibus ¹⁴.

I. TITVLVS DE FVGITIVIS ET OCCVLTATORIBVS ¹⁵,

FVGAMQVE PRÆBENTIBVS.

I. Si ingenuus vel servus fugitivum celasse re-priantur.

II. Si fugitivus vincitus quocumque ligamine ab-solvatur.

III. Infra quod tempus mancipium latens in-ventum iudici debeat præsentari.

IV. Si nesciens quis fugitivum suscepit ¹⁶, et ei humanitatem dederit.

¹ En el Toled. got. y Legion. faltan las palabras vel in alieno iure du-cantur.

² Toled. got. Similiter et qui characterem fixerit.

³ Legion. y Card. Antiqua.

⁴ Toled. got. faciat tres characteres, unde potius &c.

⁵ Complut. alium signatum ruperit.

⁶ Legion. signum.

⁷ Complut. XL.

⁸ Legion. y Card. Antiqua.

⁹ Legion. y Complut. silva.

¹⁰ Legion. y Complut. contestationem.

¹¹ Complut. y Lind. quod vero debilitatum, ille obtineat, et

simile domino reddat. Si in hominibus debilitationem, aut mortem vel damnum intulerit, iuxta leges componere non moretur, tamquam si ipse hæc perpetrasset, et pro iudicis contestatione quam audire &c.

¹² Toled. got. Noviter emendata. Complut. y Lind. sin autor ni nota.

¹³ Toled. got. C. flagella suscipiat.

¹⁴ Complut. De fugientibus.

¹⁵ Complut. OCCVLTATORIBVS FVGITIVO-

RVM.

¹⁶ Legion. Card. Toled. got. S. J. R. Complut. y Lind. suscepit, humanitatem concessa, y así en la ley.